

Сертифициран вътрешен одитор (CIA)

Институтът на вътрешните одитори (The IIA) е международна професионална асоциация, създадена с цел да развива професионалния статус на вътрешния одит. Мисията на The IIA е да бъде глобалният глас и лидер на професията „вътрешен одитор“. Институтът на вътрешните одитори се ангажира:

- Да популяризира ролята на вътрешния одит като дейност, добавяща стойност за организацията;
- Да осигурява разнообразни възможности за професионално обучение и развитие, стандарти и професионални практически указания, както и програми за сертифициране;
- Да търси, разпространява и популяризира сред практикуващи специалисти и заинтересовани лица знания и информация относно вътрешния одит и неговата роля в процесите на управление на риска, контрол и управление;
- Да обучава действащи специалисти и други лица в най-добрите практики в областта на вътрешния одит;
- Да обединява вътрешни одитори от всички държави, които да споделят информация и опит.

Институтът на вътрешните одитори в България (ИВОБ) е филиал на Международния институт на вътрешните одитори (The IIA). Съгласно сертификат, ИВОБ е с право да развива всички дейности на филиал на Институт на вътрешните одитори – превод, публикуване и разпространение на Международните стандарти за професионалната практика по вътрешен одит и Етичния кодекс, както и краткосрочно и дългосрочно обучение в областта на вътрешния одит за одитори, счетоводители и финансисти. Други основни дейности, които развива Института са в областта на разпространението на стандартите за оценка дейността на вътрешните одитори и изследване, разпространение и промоция на знания и информация по вътрешен одит и финансов контрол.

Институтът на вътрешните одитори в България администрира провеждането и предлага подготовка (обучения, литература) за изпитите по програмата „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA) – единственият глобално признат сертификат в областта на вътрешния одит, както и по специалните сертификационни програми на Международния институт на вътрешните одитори.

В настоящото издание Институтът на вътрешните одитори в България си поставя за цел да представи същността, значението и съдържанието на сертификационната програма „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA), да посочи начина за кандидатстване, изискванията, на които кандидатите трябва да отговорят, да даде насоки и съвети за успешното преминаване на изпита, както и да разясни какво предстои след придобиване на сертификат „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA).

Съдържание

Какво трябва да знаем за програма „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA)	3
Кандидатстване по програма „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA)	4
Провеждане на изпита CIA	9
Съвети за успешното полагане на изпит „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA).....	9
След изпита по програма „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA)	11

Какво трябва да знаем за програма „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA)

Какво представлява програмата „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA)?

Програмата „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA) е единствената глобално призната сертификационна програма за вътрешни одитори и от стартирането си през 1973 г. е стандарт за компетентност и професионализъм в сферата на вътрешния одит. В процеса на подготовка кандидатите придобиват знания и умения и се запознават с различни инструменти и бизнес практики, чрез които могат да допринесат значително за успеха на своята организация.

Какви са ползите от сертификата CIA?

Сертификатът CIA е ключът към Вашия професионален успех. Той ще отвори пред Вас много възможности за кариерно развитие и ще увеличи доверието и уважението към Вас. Сертификатът CIA:

- Ще Ви отличи и ще демонстрира професионалните ви знания и умения пред Вашите колеги и клиентите на организацията;
- Ще развие познанията Ви по отношение на добрите бизнес практики;
- Ще положи основата на Вашия стремеж към непрекъснато усъвършенстване и развитие.

Успешното сертифициране по тази програма е ценно постижение, което Ви осигурява професионално предимство, независимо дали сте одитор или Ръководител на звено за вътрешен одит, одит мениджър, риск мениджър или студент в областта на счетоводството и контрола или друга специалност.

Какви са целите на изпита CIA?

Изпитът CIA проверява знанията и уменията на кандидатите по отношение на текущите практики по вътрешен одит. Той позволява на кандидатите и бъдещите ръководители да се адаптират към промените и предизвикателствата в професията, като:

- обхваща почти всички управленски умения;
- поставя акцент върху принципите на управленския контрол;
- проверява разбирането на кандидата относно управлението на риска и вътрешните контроли.

Какво съдържат отделните части на изпит CIA?

CIA ЧАСТ 1 – ОСНОВИ НА ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ включва:

- I. Задължителни указания (35-45%);
- II. Вътрешен контрол/Риск (25-35%);
- III. Извършване на одитен ангажимент – одитни техники и инструменти (25-35%).

Подробното съдържание на изпита както на английски, така и на български език може да намерите на интернет страницата на ИВОБ.

СИА ЧАСТ 2 – ПРАКТИКА ПО ВЪТРЕШЕН ОДИТ

включва:

- I. Управление на функцията по вътрешен одит (40-50%);
- II. Управление на отделен одитен ангажимент (40-50%);
- III. Риск от измами и свързаните с това контроли (5-15%).

СИА ЧАСТ 3 – ЕЛЕМЕНТИ НА ЗНАНИЕТО ПО ВЪТРЕШЕН ОДИТ

включва:

- I. Управление/Бизнес етика (5-15%);
- II. Управление на риска (10-20%) - Експертно ниво;
- III. Организационна структура/Бизнес процеси и риск (15-25%);
- IV. Комуникация (5-10%);
- V. Управленски/Лидерски принципи (10-20%);
- VI. IT/Business Continuity (15-25%);
- VII. Финансово управление (13-23%);
- VIII. Глобални бизнес среди (0-10%).

Изпитът се състои от следния брой въпроси:

- Част I – 125 въпроса, време за решаване – 2 ч. 30 мин. (150 мин.);
- Част II – 100 въпроса, време за решаване – 2 ч. (120 мин.);
- Част III – 100 въпроса, време за решаване – 2 ч. (120 мин.).

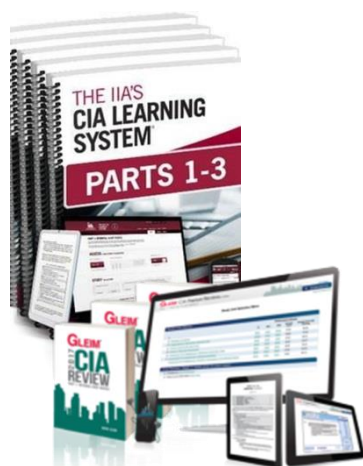
Как да се подготвя за изпит?

Съществуват няколко обучителни системи, които можете да използвате във Вашата подготовка по отделните части на сертификационна програма СИА.

Глобалният институт на вътрешните одитори специално разработи системата „**CIA Learning System**“, която включва подробно структуриран учебен материал на хартиен носител, който е достъпен и във формат e-book, съчетан с тестови въпроси и онлайн инструменти за подготовка.

Подробна информация относно всички актуални учебни пособия може да откриете на интернет адрес: www.bookstore.theiia.org/cia.

Всички издания от библиотеката на The IIA можете да поръчате директно към ИВОБ. Талон-заявка за учебна литература можете да свалите от следния [линк](#) на сайта на ИВОБ.

Кандидатстване по програма „Сертифициран вътрешен одитор“ (СИА)

През какви стъпки трябва да премина, за да придобия сертификат СИА?

Званието СИА се присъжда единствено от The IIA. Кандидатите задължително трябва да следват посочените стъпки, за да се сертифицират:

1. Попълнете съответните формуляри за регистрация и заявете предпочитаната част на програмата.
2. Преминете успешно всички 3 части на изпита СИА.
3. Изпълнете изискванията по отношение на образование и опит.

4. Предоставете формуляра „Характеристика на кандидата“, удостоверяващ вашите морални качества.
5. Спазвайте Етичния кодекс на The IIA.

След успешно преминаване на изпитните части кандидатът ще получи своя сертификат само след изпълнение на всички изисквания. След като получи званието, *сертифицираният вътрешен одитор* задължително трябва да спазва изискванията на програмата за непрекъснато професионално обучение.

На какви изисквания трябва да отговарям, за да кандидатствам по програма CIA?

Всеки кандидат по програмата трябва да отговори на определени изисквания, включително за образование и професионален опит.

За да отговори на тези изисквания, кандидатът по програма CIA трябва да попълни и подаде в Института на вътрешните одитори в България следните формуляри:

- характеристика на кандидата;
- професионален опит;
- диплома за образование;
- копие на валиден документ за самоличност.

Изисквания за образование

Кандидатите трябва да притежават бакалавърска степен – има се предвид 4 – годишен курс на обучение - (или по-висока) или неин еквивалент от акредитиран университет.

Кандидати, които не отговарят на горните условия за образование, могат да кандидатстват по програма CIA, ако притежават:

- Две години „след гимназиално“ обучение и 5 години професионален опит в областта на вътрешния одит или еквивалентна дейност;
- 7 години професионален опит в областта на вътрешния одит или еквивалентна дейност. (За допълнителна информация относно тази възможност, моля свържете се с ИВОБ).

Необходими документи: Копие от диплома.

Изисквания за професионален опит

Кандидатите трябва да притежават минимум 2 години опит в сферата на вътрешния одит или негов еквивалент. Формулярът за професионален опит трябва да бъде подписан от бивш или настоящ ръководител на кандидата и/или от притежател на сертификата по програмите на The IIA.

За еквивалентен опит се счита този в области, свързани с одита, като външен одит, контрол на качеството, вътрешен контрол, управление на риска и дейности по осигуряване на съответствие (compliance).

Една година от изисквания професионален опит може да бъде заменен в следните случаи:

Кандидатите могат да се регистрират по програмата и в същото време да се явяват на изпити и без да притежават изисквания професионален опит. Формулярът за професионален опит обаче трябва да бъде представен, за да бъдат изпълнени всички изисквания по програмата.

- Кандидатът притежава магистърска степен или опит в близки до одита области (счетоводство, право, финанси);
- Кандидатът притежава две години преподавателски опит по теми, свързани с вътрешния одит.

Необходими документи: **Формуляр за професионален опит**

Характеристика на кандидата

Кандидатите трябва да демонстрират висок морал и професионално отношение и да спазват Етичния кодекс, който е част от Международните професионални практики по вътрешен одит на The IIA. Това следва да бъде удостоверено с формуляр-характеристика на кандидата, който трябва да е подписан от бивш или настоящ ръководител на кандидата и/или от притежател на сертификат по програмите на The IIA.

Необходими документи: **Формуляр - характеристика на кандидата**

Документ за самоличност

Кандидатите трябва да предоставят копие от валиден паспорт или лична карта.

Има ли други изисквания към кандидатите по сертификационна програма CIA?

Конфиденциалност: Кандидатите по програмата се съгласяват да запазят конфиденциалността на изпита като не трябва да дискутират спецификите на съдържанието на изпита с трети страни, освен с The IIA и ИВОБ. Непозволено разкриване на материал и информация от изпита ще бъде считано за нарушение на Етичния кодекс и може да доведе до прекратяване участието на кандидата в сертификационната програма или други мерки.

Етичен кодекс: Кандидатите се съгласяват да спазват Етичния кодекс на The IIA.

Какво трябва да направя след като подам горепосочените формуляри и документи?

Кандидатстването по програмата се осъществява чрез онлайн приложението на The IIA - Certification Candidate Management System (CCMS), което е създадено специално да Ви подпомага при регистриране и кандидатстване за всички изпити по сертификационните програми на Глобалния институт. Освен това приложението ще Ви даде възможност да преглеждате своята изпитна история, статус по отделните сертификационни програми, да обновявате Вашата лична информация и да се свържете по всяко време с отдела за обслужване на клиенти към Глобалния институт при настъпване на проблем.

Как се осъществява достъпът до системата Certification Candidate Management System (CCMS)?

Достъпът до **Certification Candidate Management System (CCMS)** се осъществява чрез потребителско име и парола.

Ако сте нов кандидат по сертификационните програми на The IIA и досега не сте използвали системата CCMS или сте забравили своето потребителско име и парола за достъп, **моля обърнете се за съдействие към служителите на ИВОБ.**

При забравена парола, може да използвате и опцията FORGOT YOUR PASSWORD (ЗАБРАВЕНА ПАРОЛА).

След като вече имате достъп до системата CCMS, моля да редактирате Вашите лични данни при необходимост.

Навигационното меню на системата, намиращо се в ляво на екрана, Ви дава възможност да промените своята лична информация и парола за достъп, да проследите: документираните всички действия в системата, напредъка по всички сертификационни програми на The IIA, да попълните формуляр за регистрация по всяка от сертификационните програми на The IIA и да удостоверите изпълнението на изискванията за Непрекъснато професионално обучение (CPE) за вече придобит сертификат.

Вече имам достъп до системата Certification Candidate Management System (CCMS), но как да кандидатствам по програма CIA и отделните части на изпита?

За да кандидатствате по програмата и някоя от отделните части на изпит CIA, изберете менюто COMPLETE A FORM (ПОПЪЛВАНЕ НА ФОРМУЛЯР).

Важно е да знаете, че системата Ви позволява достъп единствено до формуляри, които имате право да попълвате (например:

 ако сте нов кандидат по програма CIA ще трябва първо да попълните формуляр за регистрация по програмата, чак след като той бъде обработен и регистрационната такса заплатена, ще можете да изберете формуляр за някоя от трите части;

 ако сте положили успешно първа част на програма CIA, ще имате достъп единствено до формулярите за втора и трета част.).

Менюто COMPLETE A FORM (ПОПЪЛВАНЕ НА ФОРМУЛЯР) се състои от три раздела:

- NEW FORM (НОВ ФОРМУЛЯР) - всички формуляри са групирани по наименованието на сертификационните програми. Изберете заглавието на дадения раздел, за да се покажат или скрият всички формуляри, включени в него. В случай че не успеете да завършите попълването на определен формуляр, Вие можете да го запазите и завършите по-късно. Формулярът автоматично се премества в IN-PROCESS FORMS;

При нужда от съдействие или проблем със системата CCMS, не се колебайте да се свържете с представител на ИВОБ или с екипа за обслужване на клиенти на The IIA на телефон:

+1-407-937-1111
и/или електронна поща:
customerrelations@theiia.org.

- IN-PROCESS FORMS (НЕЗАВЪРШЕНИ ФОРМУЛЯРИ) - съдържа всички незавършени формуляри. Изберете формуляра, за да го завършите или редактирате;
- COMPLETED FORMS (ПОПЪЛНЕНИ ФОРМУЛЯРИ) - съдържа всички завършени формуляри.

Какви са таксите за кандидатстване за изпит CIA?

Таксите за кандидатстване за изпит CIA са както следва:

	Членове	Нечленове	Студенти/Преподаватели
Регистрационна такса	\$ 115	\$ 230	\$ 65
Част I	\$ 280	\$ 395	\$ 230
Част II	\$ 230	\$ 345	\$ 180
Част III	\$ 230	\$ 345	\$ 180

Препоръчваме Ви да станете член на ИВОБ, за да се възползвате от отстъпката в таксата. **Заявление за членство** може да намерите на интернет страницата на ИВОБ. При нужда от съдействие, потърсете ни на тел.: 02/ 981 67 80; 02/ 986 28 08 или на e-mail: IIABulgaria@mbox.contact.bg

След като сте попълнили формуляра и плащането е извършено и обработено, ще получите автоматична електронна поща EVENT-BASED EMAIL (ЕВЕ), съдържаща потвърждение за успешното плащане и следващи стъпки, ако са необходими такива, както и 180 дневния срок, в който трябва да си изберете дата и да се явите на изпит.

Какви са сроковете за кандидатстване по сертификационна програма CIA?

Кандидатите по сертификационната програма разполагат с период от 4 години от приемането и одобрението на документите за кандидатстване, в рамките на който трябва да положат успешно всички изпити. Ако кандидатът не успее да се сертифицира по програмата в този срок, всички взети части ще бъдат анулирани, а заплатените такси не подлежат на възстановяване.

Всеки кандидат има възможността еднократно да удължи горепосочения период за явяване на изпити по програмата с още 12 месеца. За целта трябва да попълни формуляр, който се намира в секция COMPLETE A FORM (ПОПЪЛВАНЕ НА ФОРМУЛЯР) в системата Certification Candidate Management System (CCMS) и заплати такса в размер на \$250.

Провеждане на изпита CIA

Как се провежда изпитът за придобиване на сертификат CIA?

Изпитите за придобиване на CIA се полагат чрез компютърно-базиран тест, което позволява тяхното провеждане през цялата година в над 500 локации по целия свят. Изпитът се провежда на **английски език**. Тестовите въпроси са от затворен тип, като са дадени 4 възможни отговора, от които 1 е верен.

Къде в България мога да се явя на изпит CIA?

В България изпитите се провеждат в сертифицираните от Pearson VUE (www.pearsonvue.com) центрове:

- ITCE (бул. „Цариградско шосе“ № 115 Г, ет. 1, Бизнес център „Мегапарк“, 1784 София);
- „С.А.Н.-ПРО“ ООД – Варна (ул. „Христо Самсаров“ № 14).

Кога ще науча резултата от изпита?

Изпитните резултати са конфиденциални и се разкриват само на кандидата и Института на вътрешните одитори (The IIA). Кандидатът получава резултати веднага след приключване на теста в изпитния център. Когато официалните резултати са налични в системата Certification Candidate Management System (CCMS), кандидатът ще ги получи по имейл.

Колко точки са необходими за успешно преминаване на изпита?

Крайната оценка се определя от броя на въпросите, на които сте отговорили вярно и варира в диапазона между 250 и 750 точки. За да преминете успешно изпита е необходимо да имате минимум 600 точки, което покрива минималното ниво от знания, които е нужно да има всеки притежател на сертификат CIA.

Ако сте успели да издържите изпита, Вашият резултат няма да съдържа общия брой точки, които сте получили, а само индикация, че изпитът е преминал. При неуспех ще получите информация за Вашите точки в диапазона 250 и 599.

Съвети за успешното полагане на изпит „Сертифициран вътрешен одитор“ (CIA)

Как успешно да преминем изпита за придобиване на сертификат CIA?

За да имате успех при подготовката и явяването на изпита, задължително трябва да сте концентрирани. Самоконтролът може съществено да допринесе за постигането на Вашите лични и професионални планове. Целта е да бъдете уверени, че давате най-доброто от себе си.

За успешното преминаване на изпита е необходимо да бъдете подготвени и да знаете какво да очаквате. За целта трябва:

1. Да сте с позитивна нагласа – бъдете уверени в своите знания;
2. Да се запознаете предварително с локацията на провеждане на изпита и със системата за тестване на Pearson VUE – уверете се, че знаете къде ще се състои изпита преди да настъпи датата на провеждане. Няколко дни преди провеждането на изпита се свържете с центъра, в който ще се проведе Вашия изпит, за да потвърдите мястото си;
3. В деня на Вашия изпит се явете около 30-60 минути преди началото;
4. Запознайте се с правилата на тест центъра на Pearson VUE за провеждане на изпита. Администраторът в изпитния център ще Ви покаже къде да оставите личните си вещи и ще Ви даде копие на правилата за кандидатите. Трябва да представите документ за самоличност;
5. Когато отговаряте на въпросите, разчитайте единствено на знанията си и не правете опити за преписване;
6. Уверете се, че носите всички необходими документи;
7. Започване на изпита: след като се идентифицирате, заемете своето място. Не започвайте да решавате теста веднага. Настанете се удобно. Времето започва да тече, когато видите първия въпрос.
8. Съвети за деня на изпита:
 - Разпределяйте времето си – разполагате с по 80 секунди за отговаряне на въпрос. Организирайте времето си така че да отговорите на всички въпроси и да остане време за проверка. Не оставяйте въпрос без маркиран отговор. Шансът да сте посочили верния отговор е поне 25%;
 - Отговаряйте на въпросите по реда на номерата им – не губете време в колебания над някой въпрос. Маркирайте всички въпроси, за чиито отговори се съмнявате, като кликнете върху бутона „Flag for Review” в горния десен ъгъл на екрана и се върнете по-късно към тях, ако времето позволява.
 - Внимателно прочетете условието на всеки въпрос, за да определите какво точно се търси. Определете верния отговор, преди да сте прочели предложените възможни отговори. Целта е да не позволите на вариантите на отговори да повлияят на Вашия прочит на въпроса. Изберете най-добрия отговор. Ако не знаете отговора предположете, като първо отхвърлите всички отговори, които според Вас са грешни и изберете най-добрия възможен отговор.

Кога най-рано мога да положа отново изпит по сертификационна програма CIA в случай, че не съм се справил успешно?

Кандидатите, които не са преминали успешно своя изпит или не са се явили в изпитния център в определения ден и час, ще трябва да изчакат 90 дни преди да заявят отново същата част.

Какво трябва да предприема след успешно преминаване на трите части на сертификационна програма CIA?

След успешно преминаване на изпитите по сертификационна програма CIA и покриване на всички останали изисквания, кандидатът ще получи своя сертификат. ИВОБ ще уведоми всеки кандидат, когато неговият сертификат бъде доставен.

От притежателите на сертификати на The IIA се изисква ежегодно да поддържат своите професионални знания и умения, като ги актуализират съобразно измененията и развитието на стандартите, процедурите и техниките за вътрешен одит в специализираната област на отделните сертификационни програми. Всяка година притежателите на сертификати са длъжни да удостоверят изпълнението на изискваните CPE часове до 31 декември на съответната година. Те подават своите CPE доклади по електронен път в системата **Certification Candidate Management System (CCMS)**, която се намира на сайта на The IIA.

Глобалният институт изисква от притежателите на сертификат CIA, които осъществяват дейности по вътрешен одит или свързани дейности всяка година да докладват по 40 CPE, а неппрактикуващите такива дейности по 20 CPE.

На кандидатите се предоставят по 40 CPE часа в годината на сертифициране и следващата за положените усилия при подготовката за изпит.

Повече информация относно начините за придобиване на CPE / CPD часове и всички изисквания към дейностите включени в програми за професионално обучение и развитие можете да научите от [Административна директива № 4 на английски език](#) и [превод на изисквания за докладване на български език](#).

При въпроси или нужда от съдействие, свържете се с ИВОБ на:

Адрес: гр. София 1000, ул. Граф Игнатиев № 7А, етаж 3

Телефони: 02/ 981 67 80; 02/ 986 28 08

Email: IIABulgaria@mbox.contact.bg